

תאריך: 20.7.2016

אל: המועצה להשכלה גבוהה והוועדה לתכנון ותקצוב (באמצעות דוא"ל Haredim.homesh@che.org.il)

מאת: פרופ' אורית חזן, הפקולטה לחינוך למדע וטכנולוגיה, הטכניון
הנדון: משוב במסגרת השימוע הציבורי - תכנית החומש לשילוב חרדים באקדמיה

שלום רב,

להלן התייחסותי להצעת מדיניות המועצה להשכלה גבוהה והוועדה לתכנון ותקצוב בנושא "הרחבת נגישות ההשכלה הגבוהה לאוכלוסייה החרדית לקראת החומש הבא, שנים תשע"ז – שתפ"א".

אני מאמינה כי קריטי להציג מדיניות בנושא, הן מתוך מחויבות לצעירים ולצעירות בציבור החרדי, והן מתוך מחויבות לחוסנה הכלכלי והחברתי של ישראל. בו בזמן, אני מסתייגת הן מהמבנה המוצע להשכלה הגבוהה עבור המגזר החרדי והן מהצגת ההשכלה האקדמית כפתרון יחיד. להלן אסביר את הסתייגותי.

הפתרון המוצע, "המוצר", אינו מהווה בהכרח מענה לצעירים וצעירות חרדים המחפשים פרנסה בכבוד (ע"י רכישת מקצוע באמצעות השקעת זמן ומאמץ). הסיבות לכך הן:

- א. המקצועות המוצעים אינם מבטיחים בהכרח תעסוקה מתגמלת.
- ב. בדומה לאוכלוסייה הכללית, לא כל הצעירים והצעירות במגזר החרדי מתאימים ללימודים אקדמיים או מעוניינים להשקיע את הנדרש לרכישתה.

כפי שמראה ניתוח ה-SWOT¹ שבהמשך, התוכנית המוצעת אינה טובה גם למערכת ההשכלה העל-תיכונית ולמדינת ישראל². יחד עם זאת, נראה כי השיח בנושא מהווה בסיס עליו ניתן לפתח מגוון מוצרים המתאימים לקבוצת צעירים וצעירות זו (וכמובן לקבוצות אחרות תת-מיוצגות בכלכלת מדינת ישראל) במטרה לשלבם בחברה הישראלית באמצעות השכלה המבטיחה תעסוקה³.

בהתאם, נקודת המבט המוצגת להלן משקפת את תפיסתי כי יש למקד תחילה חלק מהותי ומרכזי של הדיון בשילוב המגזר החרדי בכלכלת ישראל (כמו גם את השתתפותן של קבוצות תת-מיוצגות אחרות) בתחומים מדע, טכנולוגיה והנדסה הן באמצעות תואר אקדמי – כמדענים ומהנדסים, והן באמצעות השכלה טכנולוגית-יישומית⁴ – כטכנאים והנדסאים והכשרות מקצועיות.

¹ SWOT – ראשי תיבות של חוזקות, חולשות, הזדמנויות וסיכונים. הסבר נוסף מופיע בסעיף ג'.
² לאור הדיון הער ברשת Academia-IL של הסגל האקדמי בישראל, איני מתיימרת לטעון שכל הטיעונים המוצגים במסמך זה הינם מקוריים ונהגו על-ידי. באופן טבעי, חלקם מתבסס על נתונים ודעות שפורסמו ברשת. יחד עם זאת, הסינתזה המוצגת כאן היא מקורית.

³ נראה כי הפתרון המוצע ע"י המל"ג לבעיה מדגים את מודל "פח האשפה", שהוא תאוריה המסבירה תהליכי קבלת החלטות: כאשר קיימת בעיה ומוצע לה פתרון קיים, המפגש ביניהם לאו דווקא יוצר מציאות טובה יותר. במקרה שלנו, הפתרון לבעיה של אי שילוב חרדים בתעסוקה, הוא לאו דווקא באמצעות הפתרון הקיים של השכלה אקדמית. בהתאם, יש להציע פתרונות נוספים לבעיה, בהתבסס על ניתוח נתונים רלוונטיים.

⁴ מבוסס על תרגום המושג practic-tech, שהוטבע ע"י הקרן המשפחתית של סטלה ויואל קרסו.

Professor Orit Hazzan

Homepage: <http://orithazzan.net.technion.ac.il/> Email: oritha@technion.ac.il

ברוח זו, במסמך להלן אבסס את הרעיון הבא:

- מטרת על: שילוב החברה החרדית בחברה הישראלית באמצעות עבודה במקצועות מעניינים ורלוונטיים המאפשרים פרנסה בכבוד, ובו בזמן, נדרשים במשק הישראלי.
- פתרון אלטרנטיבי לפתרון המוצע ע"י המל"ג:
  - א. השכלה על-תיכונית במקצועות מתגמלים בשני ערוצים: אקדמי ויישומי (בהתאם לכישורים ולהשכלת הבסיס של המועמד/ת).
  - ב. מקוד בתחומים מדע, טכנולוגיה והנדסה הן באמצעות תואר אקדמי – כמדענים ומהנדסים (תוך הבנה כי יש להשלים את הרקע הלימודי) והן באמצעות השכלה טכנולוגית-יישומית – כטכנאים והנדסאים והכשרות מקצועיות⁵.

המסמך להלן מסביר נקודת מבט זו. הדיון מתבסס על המסמכים שהוצגו לעיון הציבור וכן על סמך הרקע האקדמי המקצועי שלי המתואר בסעיף ד'.

למסמך 4 חלקים:

- א. נקודות למחשבה והמלצות
- ב. דיאלוג וירטואלי בין תאומה ותאום חרדים המצביע על הבעיה בתוכנית החומש המוצעת לשילוב חרדים באקדמיה, המציעה לימודים אקדמיים לכולם – למתאימים ללימודים אקדמיים ולאילו שאינם מתאימים. הדיאלוג מדגים כי, למעשה, החברה החרדית דומה לחברה הכללית בתפיסתה לימודים על-תיכוניים כאמצעי לרכישת מקצוע המאפשר עבודה מעניינת ומתגמלת (בניגוד לתפיסת הלימודים בעבר במגזר זה שלא בהכרח הייתה קשורה לפרנסה).
- ג. ניתוח SWOT – חוזקות, חולשות, הזדמנויות ואיומים – של תוכנית החומש המוצעת. הניתוח מוצג ב- 3 רמות: החברה החרדית, ההשכלה העל-תיכונית בישראל (האקדמית והיישומית), ומדינת ישראל.
- ד. פרופ' אורית חזן – רקע מקצועי רלוונטי

במידת הצורך, אשמח להוסיף פרטים.

בברכה,

פרופ' אורית חזן

~~~~~

תודות: ברצוני להודות לד"ר יניב ביטון, ד"ר ליאת לבונטין, פרופ' אמ אורי לירון, גב' ירדה מייסיס, ד"ר תקוה עובדיה, וגב' עתר רזי-אורן. משובם/ן על גרסאות קודמות של תגובתי, עזרו לי רבות לשפר את המוצג במסמך זה.

---

⁵ גם אם המל"ג אחראית רק על ההשכלה הגבוהה האקדמית בישראל, לאור היבטיה החברתיים והכלכליים הרבים של הבעיה (ופתרונה), חשוב לבחון גם פתרונות נוספים לבעיה (גם אם יישומם אינו בתחומי אחריותה של המל"ג), ובמידת הצורך לשתף פעולה עם גופים נוספים.

א. נקודות למחשבה והמלצות (חזרה לתוכן)

1. מיקוד בשלב ראשון במקצועות מדעיים וטכנולוגיים, הן ברמה אקדמית – מדענים ומהנדסים⁶, והן ברמה טכנולוגית-יישומית – טכנאים והנדסאים. מומלץ לבחון את תוכנית החומש כניהול פרויקט מורכב שבו יש לתת עדיפות לאיכות (במקרה שלנו, השגת מטרת-העל של התוכנית – ראו לעיל) על הכמות (במקרה שלנו, מספר הסטודנטים החרדים). בהתאם, כדאי לבדוק תחילה את משמעות ואופן ביטוייה של תוכנית החומש על מספר קטן של מקצועות המבטיחים בוגרים איכותיים (על-פי הגדרה שתגזור ממטרת העל). ברוח המסמך המוצג כאן, מיקוד באיכות יאפשר לאבחן באופן מדויק יותר את התחומים בהם כדאי להשקיע ויזמן חשיבה גם על התפתחות מקצועית מעבר להשגת יעד מקומי מצומצם של מספר הלומדים. ברוח ניתוח ה-SWOT המוצג בהמשך, מבחינה ממוקדת כזו ירוויחו המדינה (וכל אזרחיה), ההשכלה העל-תיכונית והציבור החרדי.
2. אג"ח חברתי כמימון אלטרנטיבי למימון המל"ג. לאור האתגר שבתוכנית החומש ועלותה הגבוהה, מומלץ לבחון את מימונה (גם) באמצעות הנפקת אג"ח חברתי⁷. כלי פיננסי זה משלב את החברה (society) בפתרון, משקף את אמון הציבור בפתרון, מקטין את הסיכון שהממשלה לוקחת ומבטיח ניסיון למקסם את ההחזר על ההשקעה. מצב זה מחליף מצב של השקעה גדולה מראש תוך ציפייה להצלחה.
3. התייחסות לקבוצות נוספות בישראל שאינן בעלות תעודת בגרות. לאור העובדה שלמחצית מבוגרי מערכת החינוך בישראל אין תעודת בגרות, רצוי לנצל את ההזדמנות ולעודד באופן מערכת, לכל המגזרים במשק, הצעת מסגרות נוספות לרכישת השכלה על-תיכונית. אחת האפשרויות היא מקצועות טכנולוגיים-יישומיים (הנדסאות וטכנאות), שהם מקצועות:
  - המאפשרים לרכוש בתקופה קצרה יחסית השכלה על-תיכונית גם ללא תעודת בגרות מלאה;
  - מספקים תעסוקה מתגמלת;
  - מעניקים קידום ואופק מקצועי;
  - מעודדים כישורים ומיומנויות הנחוצים לתעסוקה במאה ה-21: חשיבה מערכתית, ביקורתית, יזמות, קריאה טכנית, אנגלית טכנית ועוד.
4. שקיפות מלאה ביחס לקריטריונים לקבלת מלגות לכל המגזרים והקבוצות בחברה בישראל. שקיפות מלאה ביחס לקריטריונים לקבלת מלגות ביחס לכל הסטודנטים במדינת ישראל חשובה לאור ההשלכות החברתיות של הענקת המלגות לחרדים (ולא לכל הסטודנטים העומדים בקריטריונים כלכליים מסוימים). יש להימנע מתסכול נוסף של סטודנטים מצוינים המשרתים בצה"ל וחשים מיום ליום כי היחס "תרומה לחברה" : קבלה מהחברה" גדל והולך על חשבונם. שקיפות זו ביחס למלגות העומדות לרשות כל אזרחי ואזרחיות ישראל תפחית את תחושות אי-האמון ואי-השוויון ותצמצם את היקף שיח האפליה.
5. תוכניות לימודים להוראת מתמטיקה, מדעים וטכנולוגיה. במסגרת המאמצים להשלים את לימודי הליבה למגזר החרדי⁸, כבר בשלב זה יש ליזום מסלול לימודים להוראת מדע וטכנולוגיה מקרב החברה החרדית. בראיה רחוקת טווח, יש להתחיל בפיילוט בהיקפים מצומצמים, שיצמיח קבוצת מורים ומורות איכותיים, שיהיו את מנהיגות העתיד של כל המהלך.

⁶ ברוח סעיף 3.2 בתוכנית החומש.

⁷ אג"ח חברתי הוא מכשיר פיננסי המתאים למקרים בהם המדינה אינה מעוניינת להשקיע סכומי כסף גדולים בפתרון בעיה חברתית מבלי להבטיח תשואה להשקעתה (כלומר, את פתרון הבעיה). אג"ח חברתי מגייס כסף לטיפול בבעיות חברתיות, והמדינה מחזירה למשקיעים על-פי מידת ההצלחה של התוכניות שהופעלו לפתרון הבעיה החברתית בהן השקיעה האג"ח.

⁸ כמתואר בסעיף 3.1 בתוכנית החומש: "הגדלה של ממש של היצע התוכניות להכשרת מורים חרדים".

ב. דיאלוג בין צעירה וצעיר חרדים המביעים את הרעיון כי המוצר שמנסים למכור להם פשוט לא מתאים⁹ (חזרה לתוכן)

א' וב' הם תאומה ותאום בני 20 חרדים צעירים. א' נשואה עם ילד, תלמידה מוכשרת שהיתה מודעת לכישוריה המתמטיים, אך הבינה את הבעייתיות שבהבחנות 5 יח"ל מתמטיקה בבית הספר בו למדה (לפני השקתה של יוזמת 2X5). לכן, א' נבחנה ב-4 יח"ל מתמטיקה ולאחר סיום הסמינר (תיכון), פנתה לקורס תכנות מזורז באחד ממכוני ההכשרה החרדיים. קורס זה מאפשר לה לעבוד בחברת תוכנה, קרוב לביתה בעיר החרדית, בסביבה נשית, ובשכר נמוך באופן משמעותי מהשכר המקובל במשק במקצוע דומה לשלה¹⁰. יחד עם זאת, היא מבינה את השיקולים הפוליטיים והתרבותיים המעצבים את חייה כחרדית ומתנחמת בעובדה שעבודתה מעניינת, מאתגרת ומאפשרת לה לפרנס את משפחתה בכבוד בשעה שבעלה תלמיד ישיבה. ב' הוא תאומה של א', עדיין לא נשוי, ללא כישורים מתמטיים, בעל ידי אמן המאפשרים לו לבצע מגוון תיקונים בבתייהם של חבריו הנישאים סביבו בהדרגה.

השיחה להלן מתקיימת לאחר ארוחה משותפת בבית הוריהם.

א: שמעת על הרעיון להנגיש לאוכלוסייה החרדית את ההשכלה הגבוהה?

ב: לא. מה זה?

א: יש הטוענים כי אנו לא יכולים ללמוד באוניברסיטאות (בגלל הלימודים המעורבים לבנות ובנים) ומציעים לנו אלטרנטיבות שתהיינה פתוחות רק לחרדים בהן נוכל ללמוד מקצועות שונים, בנים ובנות בנפרד, גם אם ההשכלה התיכונית שלנו אינה מגובה בציוני בגרות ומבלי להבחן בבחינה הפסיכומטרית.

ב: נראה לי מאוד מתאים לך.

א: למה?

ב: כי את כזו מוכשרת. תוכלי להגשים חלום ולהיות בעלת תואר ראשון במדעי המחשב ולא רק מתכנתת בוגרת קורס תכנות מזורז שלמדת.

א: אז זהו שלא. המוצר שמנסים למכור לנו – תוכניות לימוד לחרדים בלבד – לא תהיינה לעולם טובות כמו התוכניות הרגילות המצוינות של האוניברסיטאות המובילות בישראל, גם אם ילמדו אותנו המרצים והמרצות הטובים ביותר. הסיבה לכך פשוטה – השכלה אקדמית אינה רק הרצאות (בהן ניתן לצפות בכל מקום). הקמפוסים הנפרדים לא יהיו הקמפוסים בהם יערך המחקר של המרצים: לא שם יקרו הדברים המסעירים, לא שם חוקרים יחפשו עוזרי מחקר. וכך, למרות המאמץ שנשקיע, היות ולא נחשף לתחום ברמה הגבוהה ביותר, חברות הי-טק מובילות לא תקבלנה אותנו לעבודה ושוב נמצא את עצמו ללא עבודה מתגמלת ראויה. אתה הרי מכיר את החלום שלי לעבוד ב [חברת הי-טק]. ובנוסף, ואת זה אני אומרת רק לך, בסביבה חרדית חד-מגדרית לא נלמד עם הסטודנטים המצוינים ביותר בישראל, לא נחשף לשאלות שלהם, לרעיונות המבריקים שלהם. האמת היא שאני לא מבינה מדוע הם רוצים לבדוד אותנו. האם הם לא סומכים עלי שאשמור על ערכי? אני מודעת לעובדה שיש הבדל בין נשואות לרווקות, אך, אחרי הכל, חונכנו בבתי ספר חרדיים שלימדו אותנו את ערכי החברה שלנו. אבל, חשבתי שרעיון דומה יכול להתאים לך.

ב: נו באמת? ללא תעודת בגרות? אל תשכחי שאת החומר של 3 יח"ל מתמטיקה את לימדת אותי, שלא לדבר על כך שאיני יודע אנגלית.

א: חשבתי על הכישרון העצום שלך במקצועות בהם דרוש כישרון לעבודת ידיים וכושר טכני מעולה. אם המטרה היא באמת לאפשר לנו פרנסה מכובדת, נראה לי שלאנשים מוכשרים כמוך מתאים ללמוד לתואר טכנאי או הנדסאי, שהם מקצועות שקיים להם ביקוש גדול מאוד במשק ויכולים לקדם גם קריירה מרתקת בתעשייה. כך, תוכל ללמוד מקצוע המתאים לכישוריך ולרקע הלימודי שלך, יהיה לך מקצוע נדרש ותוכל להתפרנס בכבוד.

ב: זה באמת החלום שלי. אני הרי לא יכול ללמוד תואר אקדמי, כי אתקל בו בקשיים כמו בלימודים ישיבה, בה אין לי ברירה אלא ללמוד כעת.

⁹ הדיאלוג הוא מקרה פרטי אך מייצג שיח כללי הרווח בצייבור החרדי.

¹⁰ הנתונים מעידים על שכר נמוך במיוחד המשולם לנשים החרדיות ביחס לשכר הממוצע במשק לאותו תפקיד. קל למצוא ברשת מגוון כתבות העוסקות בנושא (ראו למשל, <http://www.kikar.co.il/176523.html>).

ג. ניתוח SWOT של תכנית החומש לעניין שילוב חרדים באקדמיה: נקודת המבט של החברה החרדית, ההשכלה העל-תיכונית האקדמית והיישומית בישראל, ומדינת ישראל (חזרה לתוכן)

נראה כי היוזמה לקדם את שילובם של החרדים בכלכלה הישראלית מבורכת, אך הדרך המוצעת אינה הדרך היחידה בה ראוי לקדם מטרה זו. ניתוח ה-SWOT¹¹ – חוזקות, חולשות, הזדמנויות ואיומים – שלהלן משקף נקודת מבט זו ב-3 רמות: החברה החרדית, ההשכלה העל-תיכונית האקדמית והיישומית בישראל, ומדינת ישראל. ניתוח זה מתאים למקרה הנידון של תוכנית החומש היות ומדובר במהלך אסטרטגי הן של מדינת ישראל (שילוב המגזר החרדי בכלכלת המדינה), הן של ההשכלה העל-תיכונית, והן של המגזר החרדי (הבוחר דרכים להשתלבות בכלכלת ישראל באופן שייטב עם הפרטים בו תוך שימור ערכיו).

כפי שמדגים ניתוח ה-SWOT המוצג להלן של תוכנית החומש ב-3 הרמות הנ"ל:

- לתוכנית החומש מספר קטן של חוזקות,
- חולשותיה רבות,
- ולמרות שהיא מזמנת הזדמנויות רבות,
- השלכותיה עשויות לסכן מבנים חברתיים וכלכליים של מדינת ישראל.

~~~~~ המשך בדף הבא ~~~~~

---

¹¹ ניתוח SWOT הוא כלי לתכנון וניהול אסטרטגי של ארגונים הלוקח בחשבון את הממד הפנימי של הארגון (חוזקות וחולשות) ואת הסביבה החיצונית לארגון (הזדמנויות ואיומים/סיכונים). ניתוח SWOT מיושם גם כאשר מושק מוצר חדש, במטרה למקסם את חוזקותיו (יכולותיו ומשאביו) של הארגון תוך ניצול ההזדמנויות הקיימות בעת ההשקה, במטרה להפחית את הסיכונים שבמהלך במקרה שלנו, המוצר הוא "תוכנית החומש להנגשת האקדמיה למגזר החרדי בישראל" והארגונים שעבורם יתבצע ניתוח ה-SWOT הם: החברה החרדית, ההשכלה העל-תיכונית בישראל ומדינת ישראל.

SWOT תוכנית החומש להנגשת האקדמיה לחרדים: רמת החברה החרדית (חזרה לתוכן)

רמה	חוזקות – Strengths	חולשות – Weaknesses
החברה החרדית	1. הנגשת ההשכלה האקדמית גם אם לא במוסד אקדמי רגיל.	1. הפרדה מגדרית בלימודים אקדמיים תקשה בהמשך על השתלבות המגזר החרדי בעבודה, ולמעשה, בכל מעגל החיים האזרחי. 2. מסרים סותרים: העובדה שתוכנית החומש מוגבלת לתארים ראשונים (ולעיתים למקצועות בסיס בלבד) מעוררת תהיות לגבי מטרתה והנחות הבסיס שלה.¹² 3. בחלק ממסלולי הלימוד המוצעים במסגרת תוכנית החומש קיים עודף היצע על ביקוש ו/או הם אינם מאפשרים פרנסה. 4. הנתון על-פיו הגידול בתוכנית החומש (שלב א') היה קטן מהמתוכנן (80% מהיעד המספרי – 11,500 מול 14,500 סטודנטים¹³) מעיד על כך כי: ○ לחלק מהחברה החרדית, ההפרדה המגדרית אינה השיקול החשוב ביותר בלימודים על תיכוניים ולכן לא הכרחית עבורם.¹⁴ ○ החרדים אינם מוכנים להשקיע בלימוד מקצועות אקדמיים שאינם מבטיחים פרנסה (עובדה הנכונה גם עבור ציבורים אחרים). ○ קיימת קבוצת צעירים וצעירות מהמגזר החרדי המתאימים ללימודים אקדמאים, המבינים כי השכלה אקדמית כוללת גם השתתפות במחקר וחשיפה למגוון דעות. קבוצה זו לא בהכרח תעדיף את המסגרת המופרדת מגדרית; מנגד, תוכנית החומש אינה מספקת מענה גם לבעלי/ות מגוון כישורים אחרים שאינם מוכוונים השכלה אקדמית או שאינם מעוניינים בה. בדומה לאוכלוסייה שאינה חרדית, גם קבוצה זו, מבקשת ללמוד מקצוע ולהתפרנס בכבוד.
רמה	הזדמנויות -- Opportunities	איומים – Threats
החברה החרדית	1. חיפוש אפיקי השכלה על-תיכונית לחרדים במקצועות המבטיחים תעסוקה, המתאימים לרקע הלימודי שלהם,	1. ידוע כי המגזר החרדי מורכב מקבוצות שונות בעלות גישות שונות להשכלה בכלל וביחס לסוגיית ההפרדה המגדרית בפרט. בין שאר הקבוצות במגזר החרדי, קיים ציבור:

¹² שקף 7 במצגת תוכנית החומש: "ניתן גם לעודד מסלולים הדרגתיים, בהם בתחילת המסלול הלימודים נערכים בכיתות נפרדות (בקורסי היסוד, למשל), ובהמשך הסטודנטים משתלבים בכיתות הרגילות".

¹³ גם אם 80% עשויים להיחשב כהצלחה בהקשר לתוכנית לאומית, כמו בכל פרויקט, יש לזכור כי לכמות (במקרה שלנו, מספר הסטודנטים) בלבד אין משמעות כל עוד לא נבדקה האיכות (במקרה שלנו, השגת מטרת העל – השתלבות בכלכלת ישראל באמצעות תעסוקה מתגמלת). כמי שהובילה תהליך הערכת איכות של המל"ג, כדיקנית הפקולטה לחינוך למדע וטכנולוגיה בטכניון, אני מודעת לגודל ההשקעה בהערכת איכות, אך יחד עם זאת, הערכת איכות היא קריטית לפני השקעה נוספת. במסגרת הערכת איכות כזו, יש לבחון, כאמור, את השגת מטרת העל: השתלבות המגזר החרדי בתעסוקה מתגמלת.

¹⁴ על פי מסקנות מחקר הערכה, כ-70% מהחרדים לא יגיעו למסגרות שאין בהן הפרדה מגדרית ומגדרית; כלומר: 30% ילמדו בקמפוסים הרגילים. (תוכנית החומש, עמ' 9).

○ המבקש שינוי, השתלבות בחברה ופרנסה בכבוד, לו הקריטריון של הפרדה מגדרית חשוב פחות (כפי שמעידים הנתונים ביחס לחשיבות הלימודים בנפרד¹⁸). ○ שלמד לימודים אקדמאיים או אחרים (עוד לפני תוכנית החומש) ללא חיפוש התאמה חברתית. קבוצות אלה אינן צריכות ואינן מבקשות תוכניות מיוחדות, עידוד ו/או תמריץ מיוחד. האפשרות המוצעת במסגרת תוכנית החומש ללמוד בכיתות/קמפוסים עם הפרדה מגדרית תחייבם ללמוד במסגרות אלה ותבלום את רצונם להשתלב בחברה וללמוד בתוכניות הלימוד המובילות בישראל¹⁹. 2. בקמפוסים המופרדים מגדרית לא יערך המחקר של המרצים, ולא בהם חוקרים/ות יחפשו עוזר/ות מחקר. כך, גם אם בהמשך ישקלו הצעירים והצעירות החרדים ללמוד לתארים מתקדמים מחקריים בקמפוסים הרגילים, שפת המחקר לא תהיה מוכרת להם/ן, ושוב תמנע מהם/ן הזכות לחוות חוויה אקדמית אמיתית. 3. ההתמקדות בחברה החרדית עשויה ליצור תחושת רתיעה ואי אמון מצד קבוצות חרדיות סגורות וקיצוניות. קבוצות אלה עשויות לפרש התמקדות זו באופן הבא: "התמקדות המדינה בנו, בשעה שגם רבים מבוגר/ות מערכת החינוך הממלכתי אינם/ן בעל/ות תעודת בגרות²⁰, משקפת ניסיון להשיג הישג אחר בחברה שלנו: את הישג החילון ולא דווקא את היקף התעסוקה". 4. עד לפני תוכנית החומש, 65% מהנשים החרדיות עבדו, לרוב במקצועות שלמדו בתוכניות לא אקדמאיות. בדומה לאוכלוסייה הכללית, הלחץ ללמוד תואר אקדמי עשוי לבטל/להמעיט בערכן של מקורות הפרנסה הקודמים. היות וכאמור, התארים המוצעים במסגרת תוכנית החומש אינם מבטיחים בהכרח פרנסה, עלול לרדת אחוז הנשים החרדיות העובדות.	והדרושים למשק הישראלי^{15,16}. מקצועות טכנולוגיים-ישומיים עונים על קריטריונים אלה ועשויים להוות מוצר מתאים לאוכלוסייה החרדית ממספר סיבות: ○ הבטחת תעסוקה¹⁷; ○ הרקע במתמטיקה ואנגלית שיש להשלים קטן יותר; ○ הלימודים נמשכים שנה או שנתיים – משך לימודים שעשוי להתאים להורים צעירים; ○ מי שנטיית לבם לתחום, ישתלבו בו ויתקדמו. 2. במידה ומסלולי לימוד טכנולוגיים-יישומיים אלה יהיו פתוחים לכל האוכלוסייה בעלת רקע מתאים, יוצרו קשרים בין המגזרים השונים שיוכלו לקדם את השתלבות החרדים/ות בתעשייה ובכלכלת ישראל. 3. הרחבת היצע המקצועות הטכנולוגיים הנלמדים בחברה החרדית בתיכון ופתיחת תוכניות המתחילות בכיתות י' ומסתיימות בכיתות י"ג (טכנאים) או י"ד (הנדסאים). 4. הרחבת הדיון בנושאי תעסוקה ופרנסה בחברה החרדית מעבר למקצועות החינוך וההוראה: עד לפני כעשרים שנה, רוב הנערות והנערים החרדים עבדו במקצועות החינוך. כיום, לאור הרוויה בתעסוקה בתחום החינוך, האוכלוסייה החרדית נדרשת לעבוד במגוון אפיקי פרנסה.	

¹⁵ אקשטיין, צ., ליפשיץ, א., שגיא, ק. וטרילניק, ת. (יוני 2016). השכלה גבוהה טכנולוגית ומקצועית. נייר מדיניות לקראת הכנס השנתי של מכון אהרן - טיוטה להערות.

¹⁶ הנתונים המוצגים במסגרת החומר שהועמד לרשות הציבור, המשווים את תעסוקת בעלי התואר וחסרי התואר מבין החרדים, מצביעים על הבדלי תעסוקה שיוכלו להסגר באמצעות לימוד מקצועות טכנולוגיים-יישומיים – טכנאים והנדסאים.

¹⁷ למסלולי לימוד המבטיחים תעסוקה יש ביקוש (הרב מאיר יעקובוביץ', מנכ"ל מבוחר <http://mivchar.org.il/media-list.asp>).

¹⁸ על פי מסקנות מחקר הערכה, כ-70% מהחרדים לא יגיעו למסגרות שאין בהן הפרדה מגדרית ומגדרית (תוכנית החומש, עמ' 9). כלומר, 30% יגיעו ללמוד בקמפוסים רגילים.

¹⁹ בתקופת ביניים, בה צעירים וצעירות רבים לא למדו במערכת החינוך מקצועות המאפשרים להם להשתלב ישירות בהשכלה אקדמית, ניתן להשלים את החסר במכניזם במסגרות נפרדות מבחינה מגדרית (המצדיקות את קיומן לאור ההבדל בידע בסיום התיכון), ועם השלמת הפערים הלימודיים, ללמוד במסגרת האוניברסיטאית הרגילה. מבנה זה מיושם בטכניון.

²⁰ חשוב לזכור כי כמחצית מבוגרי מערכת החינוך בישראל מסיימים את מערכת החינוך ללא תעודת בגרות.

SWOT להנגשת האקדמיה לחרדים: רמת ההשכלה העל-תיכונית האקדמית/יישומית (חזרה לתוכן)

חולשות – Weaknesses	חוזקות – Strengths	רמה
1. הענקת תארים שאינם שווים לתארים הרגילים (ולו רק בגלל הסביבה הלימודית). 2. הקצאת משאבים נוספת לתוכניות לימוד הקיימות כבר במוסדות להשכלה גבוהה. 3. שינוי תנאי הקבלה לאוניברסיטאות לקבוצה מסוימת, שיגרום לאפליה במקרה הטוב, ובמקרה הפחות טוב – להורדת תנאי הקבלה לאוניברסיטאות (ובהמשך, לירידה ברמה האקדמית). 4. פתיחת מסלולי לימוד לא מבוקשים תביא למצב בו יהיה צורך למלא מכסות על מנת לקבל תקציבים ובהתאם, לירידה ברמת הסטודנטים הלומדים בהם.	1. קדום ותמיכה בחזון 4 השבטים של הנשיא ראובן ריבלין ²¹ באמצעות השכלה אקדמית משותפת באופן חלקי לכל המגזרים ("השבטים").	השכלה על-תיכונית אקדמית/יישומית
איומים – Threats	הזדמנויות -- Opportunities	רמה
1. למרות שהתרבות החרדית מעודדת בנייה הדרגתית של ידע, תוכנית החומש אינה מיישמת רעיון זה ביחס להשכלה האקדמית עבור המגזר החרדי. השינוי בתנאי הקבלה לאוניברסיטאות לאוכלוסייה מסוימת, המוצע במסגרת תוכנית החומש, משדר מסר של חוסר כבוד להשכלה האקדמית שאינה חרדית, בבטלו את חשיבותם של הלימודים בבתי ספר שאינם חרדים. 2. למרות הכוונה לפתוח מסגרות מופרדות מגדרית רק בתואר הראשון (על כל חולשותיה המצוינים לעיל), תוכנית החומש מרמזת על האפשרות להרחיבה גם לתארים מתקדמים. ²² 3. במידה ותנאי הקבלה למח"רים יהיו שונים וידרשו רקע שונה, ייוצר מצב בו תתקיים הוראה של אותם מקצועות ברמות שונות, והתארים המוענקים יהיו זהים. באופן טבעי מתעוררת השאלה: האם יהיה זה הוגן להעניק את אותו התואר? ²³ 4. הרקע החלקי באנגלית של חלק מהמגזר החרדי אינו עולה בקנה אחד עם השאיפה לשלב סטודנטים בינלאומיים על ידי הוראה באנגלית (גם אם רק בתארים מתקדמים).	1. הזדמנות לבחון את תנאי הקבלה לאוניברסיטאות: תוכנית החומש משדרת את המסר כי תנאי הקבלה לאוניברסיטאות לא בהכרח נדרשים ללימודים אקדמיים. בהתאם, ראוי לבדוק מדוע הם נדרשים ממועמדים ללימודים אקדמיים שאינם חרדים, או לחלופין, אם התנאים נדרשים, לבחון את ביטול הפטור מהם בתוכנית החומש. 2. גידול פוטנציאלי במספר הסטודנטים ובעקבותיו גידול פוטנציאלי בתקנים. 3. פתיחת מכינות להשלמת פערים לקראת השכלה אקדמית לאוכלוסייה החרדית ולאוכלוסיות נוספות שאינן מיוצגות באקדמיה. 4. בחינת תהליך מיון המועמדים למכינות האקדמיות כך שאחוז הנשירה יקטן.	השכלה על-תיכונית אקדמית/יישומית

²¹ נאום הנשיא ראובן ריבלין חזון 4 השבטים: http://www.president.gov.il/ThePresident/Speeches/Pages/news_070615_01.aspx.

²² תוכנית החומש: "פרט לחריגות מעטות, לא אושרו תוכניות לתארים מתקדמים מחוץ לקמפוס, ואף נסגרו מספר תוכניות כאלה." (עמוד 11); "עם זאת, יש לתת תשומת לב גם להיבטים המגדריים, ולהבטיח שתוכניות אלה יעניקו מענה הולם הן לגברים והן לנשים. על כן, לעת הזאת, המדיניות כי תארים מתקדמים יתקיימו רק בקמפוסים הרגילים לא תשתנה." (עמוד 12).

²³ יתכן והציבור החרדי ירומה שוב: סביר להניח שבמידה ורמת הלימודים בקמפוסים הנפרדים תהייה שונה באופייה, המגזר העסקי והתעשייה יגלו זאת במהרה, בוגרי ובוגרות הקמפוסים המופרדים יתקלו בקשיים בקבלה לעבודה במקומות עבודה מתגמלים ומעניינים, והשקעתם תרד טמיון.

SWOT להנגשת האקדמיה לחרדים: רמת מדינת ישראל (חזרה לתוכן)

חולשות – Weaknesses	חוזקות – Strengths	רמה
1. הנגשת ההשכלה האקדמית בכל מחיר לכול המגזר החרדי מבוססת על שתי הנחות מוטעות: א. כל השכלה אקדמית מאפשרת פרנסה בכבוד, כאשר היום ידוע כי: ○ השכלה אקדמית הינה אמצעי אחד בלבד המבטיח הצלחה ותעסוקה²⁴; ○ קיימים מקצועות מרתקים הנלמדים באקדמיה שאינם מבטיחים בהכרח (שיפור ב)פרנסה. ב. השכלה אקדמית מתאימה לכולם/ן ולכן זו האפשרות היחידה המוצעת במסגרת הדיון בתכנית החומש: בדומה לאוכלוסייה הכללית, גם בחברה החרדית לא כולם/ן מתאימים/ות ללימודים אקדמיים (כפי שלא כל הבנים החרדים מתאימים ללימודים בשיבות). על בסיס הנחות בסיס מוטעות אלה, חלק לא מבוטל של מסלולי הלימוד המוצעים במסגרת תוכנית החומש: א. אינם משקפים ראייה מערכתית ואינם מתאימים לצרכי המשק הישראלי, למבנה כלכלת ישראל ולמקצועות העתיד^{25, 26, 27}, ו/או ב. קיים בהם עודף היצע על ביקוש (אך ניתן ללמוד אותם עם הרקע שלמדו החרדים בתיכון (ברוב המקרים, ללא מתמטיקה ואנגלית), ו/או ג. אינם מאפשרים פרנסה. מסלולי לימוד אלה ימנעו מרבים ללמוד מקצוע המאפשר תעסוקה מאתגרת ומתגמלת, יגדילו את מספר האקדמאים ללא עבודה מתגמלת, ובדומה לציבור שאינו חרדי, חלקם יהיו אקדמאים-עניים למרות התואר האקדמי	1. חשיבה על אמצעים לשילוב החרדים בכלכלת ישראל.	מדינת ישראל

²⁴ ראו למשל, את תנועת ה- un-college שנוסדה ב- 2011 המקדמת מסר על-פיו לימודים אקדמיים אינם המסלול היחיד המבטיח הצלחה.
²⁵ למרות האמור בתוכנית החומש כי התוכניות "מכוונות לצרכי המשק בכללותו ולצרכים הייחודיים של האוכלוסייה החרדית" (שקף 3 במצגת תוכנית החומש), וכי "בתחומי ההנדסה והמדעים המדויקים מצויים החרדים בתת-ייצוג ברור - כרבע מסך הסטודנטים בארץ לומדים בתחומים אלה, אך רק פחות מ- 15% מהסטודנטים החרדים לומדים מקצועות אלה. בתחומים אלה, החשובים כל-כך למשק בישראל, יש לפעול במגוון כלים להעלאת האחוז בקרב האוכלוסייה החרדית כך שידמה לזה של האוכלוסייה הכללית." (עמוד 17, תוכנית החומש), נאמר גם כי: "השלמת פערי הידע בגיל מאוחר, כאשר רבים מהמועמדים הם כבר בעלי משפחות, עושה את ההגעה להשכלה גבוהה, בייחוד במקצועות טכנולוגיים ומדעיים, לבלתי אפשרית כמעט." (תוכנית החומש, עמוד 15).
²⁶ תוכנית החומש, עמוד 17: "בשלוש השנים האחרונות מפעילה ות"ת תוכנית לעידוד המוסדות לקליטת סטודנטים חרדים ללימודי תארים מתקדמים בפסיכולוגיה." לא ברור כיצד השקעה זו (המוצגת בסעיף 3.3 עידוד "תכניות דגל" ייחודיות, גם אם יקרות, על מנת לפרוץ לתחומים חדשים" ואף בסיכום: "דוגמא קיימת שמומלץ להמשיך בה היא התוכנית לתואר שני בפסיכולוגיה." – תוכנית החומש, עמוד 20) מתיישבת עם האמירה כי התוכניות מכוונות לצרכי המשק בכללותו ולצרכים הייחודיים של האוכלוסייה החרדית. בהקשר זה ראו: מרכז טאוב, **תמונת מצב המדינה 2016**, שקף 74.
²⁷ זאת בשעה שמטרת העל של תוכנית החומש היא שילוב האוכלוסייה החרדית בכלכלת ישראל באמצעות עיסוק במקצועות מתגמלים הרלוונטיים למשק הישראלי.

שילמדו. במקרה זה, הרצון להנגיש את ההשכלה האקדמית לחרדים בכל מחיר יחמיץ את מטרתו וההשקעה הכספית תרד לטמיון. 2. תוכנית החומש פוסחת על: א. תת קבוצה של החברה החרדית (ושל האוכלוסייה הכללית בחברה הישראלית) שתשתתף בלימודים טכנולוגיים-יישומיים ולא תלמד באקדמיה. ב. אוכלוסיות נוספות בישראל שאינן מיוצגות באקדמיה.		
איומים – Threats	הזדמנויות -- Opportunities	רמה
1. הגדלת הקיטוב בחברה: ○ כבר היום משמיעים סטודנטים ששרתו בצבא אי שביעות רצון ביחס לאי-השוויון בנטל. ○ יתר על כן, סטודנטים ששרתו בצבא מתחילים את לימודיהם לפחות שנתיים מאוחר יותר, עם נטל כלכלי שלא בהכרח מגובה במלגות בתנאים המתוכננים למגזר החרדי. 2. הגדלת המגזר הציבורי: נראה כי רוב מקצועות הלימוד שניתן ללמוד במסגרת תוכנית החומש מאפשרים השתלבות במגזר הציבורי בלבד (ולא במגזר היצרני). העסקתם/ במגזר הציבורי של בוגרי ובוגרות תוכניות הלימוד המוצעות במסגרת תוכנית החומש תביא להגדלתו באופן לא רצוי – הן מספרית והן תקציבית (לאור תוספות השכר המשולמות לבעלי/ות תואר אקדמי, מבלי שבהכרח לתארים אלה ערך נוסף לעיסוק).³⁰ 3. הסטת הדיון מלימוד מקצועות הליבה בכל בתי הספר במדינת ישראל, ולמעשה, קבלת המצב מבלי לנסות לתקנו גם כאשר תוצאותיו ידועות מראש וגורמות ברב המקרים לאי-יכולת להתפרנס בכבוד. יש לקחת בחשבון שעד שלא יוסר מחסום זה, פתרון הבעיה יהיה מוגבל. 4. השקעה כספית גדולה לא מידתית ביחס ל: ○ מספר הסטודנטים: בשנת 2016 (בסוף שלב א' של תוכנית החומש) למדו 11,500 סטודנטים מהמגזר החרדי ב - 14 מוסדות במסגרות נפרדות מגדרית. גם בהנחה שכל המסיימים את הלימודים ישתלבו בסופו של דבר בכלכלה הישראלית, חשוב לשים לב להשקעה הגדולה הנדרשת להקמת וניהול מוסדות אלה ביחס למספר הסטודנטים.³¹ ○ אי השגת יעדי שלב א' (מבחינה כמותית, עוד לפני הדיון בהשגתם מבחינת איכות): לאור הנתונים על מספרי הסטודנטים החרדים	1. העלאת הנושא של תעסוקת חרדים לשיח הציבורי ודיון באפשרויות שונות להשגת מטרת העל. 2. דיון בלימודי מקצועות ליבה בכל בתי הספר במדינת ישראל, שאי למידתם הוא אחד הגורמים המרכזיים המניעים את הדיון בנושא. הגיוני יותר לטפל בבעיית הבסיס במקום לנסות לתקן את תוצאותיה. 3. הזדמנות להציע לימודים טכנולוגיים-יישומיים (טכנאות והנדסאות) הנדרשים למשק הישראלי: פתיחת מסלולים אלה לאוכלוסייה שאינה מעוניינת/מתאימה ללימודים אקדמיים (ושהרקע הלימודי שלה מתאים למקצועות טכנולוגיים-יישומיים), יגדיל את מספר הסטודנטים בבתי הספר להנדסאים וטכנאים שהתרוקנו בעקבות פתיחת מסלולי לימוד אקדמיים במכללות (שאינם מבטיחים בהכרח פרנסה). כך, גם לתעשייה יהיו עובדים במקצועות נדרשים וגם בתי הספר להנדסאים וטכנאים יוכלו למלא את ייעודם בחברה בצורה משמעותית יותר. הדבר נכון גם לתוכניות הכשרה מקצועית ולימודי תעודה אחרים במקצועות נדרשים. 4. התמחות טכנולוגית-ישומית בבתי הספר לטכנאים והנדסאים מהווה הזדמנות לקדם שתוף פעולה עם מגזרים שונים (בעיקר תעשייה ושירות ציבורי) ולשלב כבר במהלך הלימודים את הלומדים בעבודה בשכר. 5. תכנון אסטרטגי של האוכלוסייה המגיעה להשכלה על-תיכונית ושל המקצועות הנלמדים: שילוב החרדים בכלכלה הישראלית הוא אמצעי ראוי לצמצום פערים בחברה; יחד עם זאת, רצוי לא להתייחס רק לפלח זה של האוכלוסייה ולראות בדיון בהשכלה אקדמית לחרדים הזדמנות לחשוב באופן מערכתי על שילובן של	מדינת ישראל

³⁰ קיימים כמובן ארגונים במגזר הציבורי (כמו למשל, משטרת ישראל) שהשתלבותן של אוכלוסיות לא-מיוצגות בהן מבורכת.

³¹ מספר סטודנטים זה לומד באוניברסיטה אחת (לא גדולה במיוחד).

שהשתלבו בלימודים אקדמיים בשלב א' (ואי השגת יעדיו של שלב זה), לא ברורה ההשקעה המוצהרת הבאה: "על מנת להגדיל את מספר הסטודנטים החרדים בהשכלה הגבוהה, יש לחזק ולהרחיב את המח"רים הקיימים על מנת שתוכלנה לקלוט סטודנטים נוספים." (תוכנית החומש, עמוד 19).	אוכלוסיות תת-מיוצגות נוספות בכלכלת מדינת ישראל במקצועות מתגמלים, המאפשרים ביטוי עצמי ופרנסה מכובדת.²⁸ 6. תכנון הכשרות מקצועיות והתאמתם לצרכים העתידיים של שוק העבודה בישראל תוך התייחסות למקצועות שסיכויים להיעלם בעתיד הקרוב גדול.²⁹	

²⁸ נהפוך הוא, ידוע כי פתרונות המנסים לקדם תת-אוכלוסייה לא מיוצגת אחת, מחלישים בסופו של דבר אוכלוסייה תת-מיוצגת זו. טענה זו מבוססת על ניסיון רב בתעשיית ההי-טק. ניסיונות לקדם (בצורה מלאכותית) את השתלבותן של שתי קבוצות תת-מיוצגות (נשים וערבים) בסביבה זו, תוך מתן הנחות ותנאים מקלים, כשלו. בהקשר זה ראוי לציין את השתלבותן של נשים חרדיות בתעשיית ההי-טק, שלא קודמו באופן מלאכותי, אלא הוכשרו לתפקידים מסוימים המתאימים להשכלתן ולאורח חייהן. יחד עם זאת, חשוב לזכור שרבות מהן: א. משתכרות כאמור לעיל שכר נמוך באופן משמעותי מהשכר המקובל לתפקידן; ב. היו מצליחות בלימודים אקדמיים ובתפקידים בכירים בתעשיית ההי-טק המובילה, במידה ואפשרויות אלה היו פתוחות בפניהן.

²⁹ מדהלה-בריק, ש. (2016). מחקר אנלוגי בעולם דיגיטלי: מגמות המחשוב בשוק העבודה בישראל, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית.

ד. פרופ' אורית חזן – רקע רלוונטי לדיון בתוכנית החומש (חזרה לתוכן)

בכתיבת המסמך התבססתי על ניסיוני האקדמי המקצועי המפורט להלן:

- פעילות אקדמית בתחומים של חינוך למדע, טכנולוגיה והנדסה במערכת החינוך, באקדמיה ובתעשייה;
- מחקר ב- Policy of STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) Education;
- היכרות מקיפה עם מכינות החרדים והחרדיות בטכניון;
- שתופי פעולה עם התעשייה בישראל בכלל ועם תעשיית ההי-טק בפרט;
- שיתופי פעולה עם פילנתרופיה תאגידית, בדגש על קרנות בתחום המדעים, ההנדסה והטכנולוגיה.

כהונה בתפקידים הבאים:

- 2006-2008: סגנית דיקן לימודי הסמכה (תואר ראשון), הטכניון;
- 2008-2010: יו"ר ועדת התוכנית של המקצוע מדעי המחשב בתיכון, משרד החינוך;
- 2011-2015: דיקנית הפקולטה לחינוך למדע וטכנולוגיה בטכניון (כולל הובלת תהליך הערכת איכות של המל"ג, שעל-בסיס המלצות הוועדה הבינלאומית של המל"ג, שונה מעמד היחידה ממחלקה לפקולטה);
- החל מ- 2013: ראש הפרוורם לחינוך למדע וטכנולוגיה של מוסד נאמן למחקרי מדיניות לאומית;
- החל מ- 2015: יו"ר הוועד המנהל של בסמת המוקם מחדש.

פרטים נוספים מופיעים באתר הבית: [/https://orithazzan.net.technion.ac.il](https://orithazzan.net.technion.ac.il).